

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการลดภาวะเจริญพันธุ์ โดยสามารถลดอัตราเจริญพันธุ์รวมยอดหรือจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่สตรีจะมีได้ตลอดวัยเจริญพันธุ์ (TFR) จาก 6.4 ในช่วงปี พ.ศ. 2503-2508 เหลือประมาณ 2.0 ในปี พ.ศ. 2538-2539 (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2539: 1) นอกจากนี้ประเทศไทยยังประสบความสำเร็จ ในการพัฒนาทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข ส่งผลให้คนไทยมีอายุยืนยาวมากขึ้น จากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์และการเพิ่มขึ้นของอายุคาดหมายเฉลี่ยนี้เอง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรของประเทศเป็นประชากรสูงอายุ ซึ่งสืบเนื่องมาจากการที่มีจำนวนและสัดส่วนของเด็กลดลง ขณะเดียวกันจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุก็เพิ่มขึ้น

สำหรับแนวโน้มในอนาคตนั้น เป็นที่คาดกันว่าจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุจะยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากข้อมูลการคาดประมาณประชากรประเทศไทย 2533-2563 แสดงให้เห็นว่า จำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปของประเทศไทยเพิ่มจาก 4.03 ล้านคนในปี พ.ศ. 2533 เป็น 5.7 ล้านคนใน พ.ศ. 2543 และ 10.8 ล้านคนในปี พ.ศ. 2563 ตามลำดับ โดยสัดส่วนของประชากรที่เป็นผู้สูงอายุเพิ่มจากร้อยละ 7.2 เป็นร้อยละ 9.2 และร้อยละ 15.3 ของแต่ละปี พ.ศ. เดียวกัน (กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2538: 17-19)

จากแนวโน้มดังกล่าว ทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงปัญหาของผู้สูงอายุมากขึ้นเพราะวัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องมีการปรับตัวมากทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อันเนื่องมาจากสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมลงไปตามธรรมชาติ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2540: 105) ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เหมือนในอดีตไม่ว่าจะเป็น การทำงานหลักเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว การทำกิจกรรมที่ต้องใช้แรงงานต่อเนื่องเป็นเวลานาน การที่ผู้สูงอายุลดการทำกิจกรรมต่าง ๆ ลง มีผลต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดความรู้สึกว่า ตัวเองไม่มีคุณค่า และเป็นภาระต่อครอบครัวและสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่

ดังนั้น ทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นคือ การให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาในการทำงานและทำกิจกรรมที่เหมาะสม ได้มีโอกาสนำศักยภาพที่ตนเองมีอยู่มาใช้ต่อไป และทำให้เกิดภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง (ปีทมา อมารสิริสมบุรณ์, 2535: 17; บรรลุ ศิริพานิช และคณะ, 2539: 12)

หนึ่งในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่ารัฐมีนโยบายพื้นฐานที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เป็นต้นมา และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งเป็นแผนที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศนั้น ได้มีนโยบายในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้มีการนำศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ด้านต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540: ค, 14, 46) ไม่เพียงแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เท่านั้น ที่กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน โดยหมวดแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตราที่ 80 ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมให้คนชราให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ (สถาบันวศาศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2541: 1)

อย่างไรก็ตามการที่จะพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุได้นั้น จำเป็นจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุว่า มีความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากน้อยเพียงใด โดยศึกษาจากสิ่งที่ผู้สูงอายุทำในชีวิตประจำวัน สำหรับกิจกรรมที่นับว่าสำคัญ และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังกระทำอยู่คือ การทำงานบ้านซึ่งเป็นกิจกรรมในครัวเรือน ผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานบ้านได้ก็ถือว่ายังมีศักยภาพ ซึ่งการทราบศักยภาพของผู้สูงอายุ จะช่วยให้สามารถวางแผนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และสามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ได้รวดเร็วขึ้น (พฤตินันท์ เหลืองไพบุลย์, 2530: 50)

จากโครงการสำรวจสภาวะสุขภาพผู้สูงอายุในประเทศไทย (นภาพร ชัยวรรณ, 2542: 68) พบว่า งานบ้านที่ผู้สูงอายุทำคือ การทำอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ซั้ออาหาร ซักรีดเสื้อผ้า และการดูแลเด็กเล็ก ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ในสังคมไทยผู้สูงอายุยังคงมีส่วนสำคัญในการช่วยทำงานบ้าน และจากผลการศึกษาของเทพินทร์ พัทธานุกรักษ์ (2538: 51, 55) ก็พบผลการศึกษาที่สอดคล้องกับโครงการ ดังกล่าวคือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงมีส่วนช่วยเหลือครอบครัวในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายใน ครัวเรือนเช่น ช่วยดูแลหลาน ทำอาหาร ทำงานบ้าน เป็นต้น

การทำงานบ้านของผู้สูงอายุนั้น นอกจากเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวแล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวเป็นอย่างดี (ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์, 2540 : 8) ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะมีส่วนทำให้สถาบันครอบครัว อันเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมมีความมั่นคงแข็งแรง และปัญหาต่าง ๆ ในสังคมที่เกิดจากความแตกร้างในครอบครัวจะลดลง ทำให้สภาพโดยรวมของสังคมดีขึ้น นอกจากนี้การที่ผู้สูงอายุทำงานบ้าน ยังมีความสำคัญต่อตัวผู้สูงอายุเอง เพราะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าและสามารถทำประโยชน์ได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในบั้นปลายได้อย่างมีความสุข

จากเหตุผลและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาถึง ความแตกต่างของการทำงานบ้านแต่ละประเภทในครัวเรือนของผู้สูงอายุ และปัจจัยใดมีความสัมพันธ์กับการทำงานบ้านแต่ละประเภทของผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ รวมทั้งความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

- 1 เพื่อศึกษาความแตกต่างของการทำงานบ้านแต่ละประเภทในครัวเรือนของผู้สูงอายุ
- 2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและสภาวะสุขภาพกับการทำงานบ้านแต่ละประเภทของผู้สูงอายุ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ได้อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพ บทบาท และทฤษฎีกิจกรรม (Activity theory) เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพ

สถานภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการจัดระเบียบสังคม เป็นระเบียบกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับควบคุมหรือกำหนดแนวทางปฏิบัติของคนในสังคม

ความหมายของสถานภาพ

สถานภาพ (status) หมายถึงฐานะหรือเกียรติภูมิของบุคคลหรือกลุ่มในชุมชน เป็นตำแหน่งของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมนับถือจากสาธารณชน สถานภาพจะสูงต่ำอย่างไรขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่ถือว่าสำคัญเช่น อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ศาสนา วงศ์สกุล ฯลฯ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: 383)

สถานภาพ (status) หมายถึง ตำแหน่งบุคคลในสังคมหรือในกลุ่ม ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม บุคคลทุกคนย่อมมีตำแหน่งต่าง ๆ มากบ้างน้อยบ้าง ตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมหนึ่ง ๆ กำหนดขึ้นเป็นหลักสำคัญ สำหรับแจกแจงหน้าที่ความรับผิดชอบ และสิทธิต่าง ๆ แก่สมาชิกกล่าวได้ว่าสถานภาพก็คือ ตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม (social position) ในระบบการแบ่งงานของสังคมนั้นเอง (จำนง อดิวัฒน์สิทธิ์และคณะ, 2540: 36)

จากความหมายของสถานภาพที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่า สถานภาพหมายถึง ตำแหน่งหรือฐานะของบุคคลในสังคมที่ได้มาจากการเป็นสมาชิกของสังคม เพื่อให้ทราบถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม

ความสำคัญของสถานภาพ

สถานภาพเป็นโครงสร้างของระบบสังคมที่สำคัญและเชื่อมโยงบุคคลกับโครงสร้างสังคมอื่น ๆ (สุพิศวง ธรรมันทนา, 2540: 63)

“1 สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะของบุคคลและแสดงสัญลักษณ์ของบุคคลในสังคม เพราะจะบอกถึงความแตกต่างของบุคคลนั้น การกำหนดสถานภาพของบุคคลเป็นสิ่งจำเป็น ถ้าไม่มี

สถานภาพจะไม่อาจทราบได้ว่า บุคคลอยู่ตรงไหนของสังคม มีฐานะอย่างไร สถานภาพที่เกิดจากความสามารถของแต่ละคนทำให้เกิดการกระตือรือร้น มีการแข่งขันต่อสู้ เพื่อไต่เต้าสู่สังคมระดับสูงขึ้นไป สังคมมนุษย์จึงเจริญก้าวหน้าได้

2 สถานภาพของบุคคลจะแสดงถึงสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีและเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น จึงได้เห็นบทบาทและสถานภาพปรากฏตามมา ในสังคมที่ความสัมพันธ์เป็นแบบทฤษฎีภูมิบุคคลจะติดต่อกันตามตำแหน่งงาน ทำให้บุคคลสามารถติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลที่ไม่รู้จักคุ้นเคยได้ตามบทบาท ภายใต้ระเบียบข้อบังคับขององค์กรนั้นเช่น เยาวชนอายุ 16 ปีมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

3 สถานภาพของบุคคลจะบอกถึงตำแหน่งของบุคคลในสังคม และบทบาทของบุคคลนั้นต่อผู้อื่น เมื่อบุคคลในกลุ่มทุกคนได้ทราบตำแหน่งและวิธีปฏิบัติต่อกัน จะช่วยลดความสับสน การสับสนสิทธิและผลประโยชน์ต่อกัน จึงนับว่าเป็นวิธีสร้างระเบียบและจัดการควบคุมสังคมที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกัน"

ประเภทของสถานภาพ

สถานภาพมี 2 ประเภทคือ สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด (Ascribed Status) และสถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถ (Achieved Status) (ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูงและคณะ 2535: 71)

1 สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิดหรือสถานภาพที่ติดตัวเรามา (Ascribed Status) เป็นสถานภาพที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่มที่เราเลือกไม่ได้ เป็นสถานภาพหรือตำแหน่งที่ได้มาตั้งแต่กำเนิดเช่น เพศ อายุ เป็นต้น

2 สถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถ (Achieved Status) เป็นสถานภาพที่ไม่ได้มาตั้งแต่เกิดแต่ได้มาภายหลัง สถานภาพประเภทนี้มักได้มาเพราะ ความพยายาม ความอดทน อดกลั้นต่อความยากลำบากต่าง ๆ มีการฝึกอบรมเป็นเวลานาน และได้มาจากการแข่งขันเช่น การศึกษา การทำงานเชิงเศรษฐกิจ สถานภาพสมรส เป็นต้น

สถานภาพเป็นสิ่งที่สังคมมอบให้แก่บุคคล เพื่อแสดงฐานะ ตำแหน่ง และบทบาทของบุคคลที่มี และเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม สถานภาพที่ได้รับมานั้น จะมีระดับความสูงต่ำและความสำคัญแตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลต่อการแสดงบทบาทที่ต่างกันไป (ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง และคณะ, 2535 71-73) บุคคลควรเรียนรู้ถึงสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบของตนตามสถานภาพนั้น ๆ เพื่อกำหนดบทบาทของตนในสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

คนทุกคนในสังคมจะมีสถานภาพที่แตกต่างกันออกไป บุคคลที่มีสถานภาพใดย่อมเป็นที่คาดหวังจากคนอื่น ๆ ว่า จะต้องปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบที่กำหนดควบคู่กับสถานภาพนั้น การที่บุคคลกระทำภาระหน้าที่ตามสถานภาพของตนนั้นเรียกว่า การแสดงบทบาท (role) จึงเป็นสิ่งที่คู่กับสถานภาพ

ความหมายของบทบาท

ได้มีผู้ให้ความหมายของบทบาทไว้มากมายด้วยกันดังต่อไปนี้

บทบาท (role) หมายถึง หน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนด และคาดหวังให้บุคคลกระทำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: 315)

บทบาท หมายถึง ผลรวมของแบบแผนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพใดสถานภาพหนึ่ง (สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, 2528: 75)

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไร (role expectation) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ (ประเสริฐ แยมกมลพิง และคณะ, 2535:73)

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพ บทบาทของ บุคคลย่อมเป็นไปตามสถานภาพของบุคคลนั้น (สุพิศวง ธรรมนนทา, 2540: 63)

จากความหมายที่กล่าวข้างต้นนี้ พอสรุปได้ว่า บทบาทคือ หน้าที่ที่สังคมกำหนดให้แต่ละบุคคลตามสถานภาพที่ได้รับมา บุคคลที่อยู่ในสถานภาพแตกต่างกัน ย่อมได้รับความคาดหวังให้แสดงบทบาทแตกต่างกัน

ความสำคัญของบทบาท

ความสำคัญของบทบาทแบ่งออกได้ (สุพิศวง ธรรมนนทา, 2540: 66) ดังนี้

“1 บทบาทเป็นหน้าที่หรือการแสดงออกของบุคคลตามความคิดหรือความคาดหวังเมื่ออยู่ใต้สถานการณ์ทางสังคมหนึ่ง โดยยึดถือฐานะและหน้าที่ทางสังคมที่กำหนดไว้ในบรรทัดฐานเป็นมูลฐานความถูกต้อง และตามความสมควรของบทบาทนั้น

2 เมื่อบุคคลปฏิบัติตามบทบาททางสังคมดังที่ระบุไว้ในบรรทัดฐาน ระบบความสัมพันธ์ต่อกันในสังคมจะเป็นแนวทางในทางเดียวกัน บังเกิดความเรียบร้อยและความสงบภายในสังคม บุคคลที่ฝ่าฝืนไม่กระทำดังกล่าว จะได้รับการลงโทษจากสังคมตามบทลงโทษนั้น ๆ บุคคลใดที่กระทำตามบทบาทที่สังคมคาดหวังย่อมได้รับการยอมรับและส่งเสริมจากสังคม บุคคลจึงสามารถอยู่รวมกลุ่มได้ด้วยดี”

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า บทบาทคือ ลักษณะพฤติกรรมของคนที่ถูกกำหนดโดยสถานภาพ ซึ่งสังคมคาดหวังว่า บุคคลที่อยู่ในสถานภาพใดย่อมปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่ถูกกำหนดไว้

สถานภาพเป็นสิ่งที่สังคมมอบให้แก่บุคคล เพื่อแสดงฐานะ ตำแหน่ง และบทบาทของบุคคลที่มี และเกี่ยวข้องกับผู้อื่นในสังคม บุคคลที่มีสถานภาพแตกต่างกัน จะมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ดังนั้นบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนใด ย่อมมีฐานะเป็นสมาชิกของครัวเรือนนั้น หากบุคคลในครัวเรือนมีสถานภาพแตกต่างกัน ก็จะมีหน้าที่รับผิดชอบงานบ้านแตกต่างกันตามสถานภาพของตน ผู้สูงอายุซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครัวเรือนที่ตนเองอาศัยอยู่ จะมีบทบาทหน้าที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้านตามสถานภาพของตนเอง

สถานภาพที่ผู้สูงอายุได้รับมีอิทธิพลต่อการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ สถานภาพที่ได้มาแต่กำเนิดได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถได้แก่ สถานภาพสมรส การทำงานเชิงเศรษฐกิจ การศึกษาของผู้สูงอายุ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวกำหนดบทบาทของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการทำงานบ้านประเภทต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ดังจะเสนอในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

3 ทฤษฎีกิจกรรม (Activity theory)

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีกิจกรรมนี้ มีการพัฒนามาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา โดยนักวิชาการทางชราวิทยา (Gerontology) และได้มีการพัฒนาทฤษฎีนี้เรื่อยมา จนเป็นที่รู้จักของนักสังคมวิทยาโดยทั่วไป ทฤษฎีนี้ถือเป็นแนวคิดหลักในการมองผู้สูงอายุ ซึ่งเชื่อว่าการทำกิจกรรมทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนทุกวัยโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมได้และไม่เป็นผู้ไร้บทบาท ไม่มีคุณค่าใด ๆ แก่ครอบครัวและสังคม (ปีทมา อมรสิริสมบูรณ์, 2535: 7; Brown, 1990: 58 อ้างถึงใน สุกัญญา ไร่ฟิ่งกิจ, 2537: 27)

นักทฤษฎีกิจกรรมในยุคแรกที่รู้จักกันคือ Ernest Burgess เห็นว่าผู้สูงอายุไม่ได้ถูกกีดกันออกจากกิจกรรมในสังคม และบทบาทใหม่ของผู้สูงอายุก็สามารถที่จะรับผิดชอบการงานที่สร้างผลผลิตได้และเขายังเชื่อว่า การที่ผู้สูงอายุไร้บทบาทนั้น ทำให้กลายเป็นผู้ไร้ประโยชน์แก่ครอบครัวและสังคม ขาดความภาคภูมิใจในตัวเอง รู้สึกเหงา ถูกทอดทิ้ง และปรับตัวได้ค่อนข้างลำบาก ซึ่งตรงข้ามกับผู้สูงอายุที่ยังมีบทบาทและกิจกรรมในสังคม จะรู้สึกว่าเป็นคนมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น (Thomson, 1972: 402-403 อ้างถึงในวนิดา นิรมย์, 2537: 5)

Havighurst (1963 อ้างถึงใน Victor R. Christina, 1994: 32) ผู้ซึ่งพัฒนาทฤษฎีกิจกรรมขึ้นได้กล่าวว่า ทฤษฎีกิจกรรมเป็นทฤษฎีที่เห็นว่า ผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จคือผู้สูงอายุที่สามารถรักษาทัศนคติและกิจกรรม ที่เคยมีในวัยกลางคนไว้ได้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยมีข้อสมมติฐานว่า ผู้สูงอายุแต่ละบุคคลมีความสัมพันธ์กับสังคมที่ตนอาศัยอยู่ แม้ว่าอายุจะมากขึ้นก็ตาม บทบาทของผู้สูงอายุย่อมเหมือนบทบาทของผู้ที่อยู่ในวัยกลางคน การสูงอายุจึงเป็นการรักษาความเป็นวัยกลางคนให้คงอยู่ตามทัศนะนี้

นอกจากนี้ Lemon Bengtson และ Peterson (1972 อ้างถึงใน ยุวดี กฤษวัฒนาภรณ์, 2537: 22) ได้ศึกษาทฤษฎีกิจกรรมและยืนยันว่า การที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นเพราะมีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเอง (Self-image) ในด้านบวก และชอบการเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งต้องการที่จะคงลักษณะนิสัยนี้ไว้ เหมือนเมื่ออยู่ในวัยกลางคนให้มากที่สุด นอกจากนี้การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ ยังเป็นการทดแทนบทบาทที่สูญเสียไป จากการที่ต้องเป็นหม้ายและเกษียณอายุจากการปฏิบัติงาน

ส่วน Barrow และ Smith (1979: 53 อ้างถึงใน กอบกิจ ดัชนีเจริญรัตน์, 2536: 29) นั้นเชื่อว่า กิจกรรมเป็นสิ่งที่จำเป็น และสำคัญสำหรับคนทุกวัยโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ การที่ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำนั้น ช่วยให้ผู้สูงอายุยังคงมีบทบาท และสถานภาพในสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ รวมทั้งก่อให้เกิดความรู้สึกว่า ตนเองเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคม และ Eliopoulous (1979 อ้างถึงในปัทมา อมรสิริสมบุรณ์, 2535: 7) ได้กล่าวว่า ผู้สูงอายุควรมีกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจากวัยกลางคนเพราะ การคงไว้ซึ่งกิจกรรมในปัจจุบันเป็นสิ่งที่ควรทำ เพื่อชดเชยความสูญเสียสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากกระบวนการความชราเช่น การใช้สติปัญญาแทนการออกกำลังกาย เมื่อความสามารถทางร่างกายลดลง หรือการหาเพื่อนใหม่แทนเพื่อนเก่าที่เสียชีวิตไป ทำให้ชีวิตมีความกระปรี้กระเปร่า เป็นต้น

ฉะนั้นโดยทางทฤษฎีกิจกรรมแล้ว ผู้สูงอายุจะพยายามรักษากิจกรรมในวัยกลางคนให้ยาวนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อมิให้บทบาทและหน้าที่ในสังคมของตนลดลง พร้อมกันนั้นก็แสวงหาบางสิ่งบางอย่าง เพื่อทดแทนกิจกรรมที่สูญเสียไป นอกจากนี้ผู้ที่เกษียณอายุ ยังคงคาดหวังสิ่งที่จะมาทดแทนงานที่ต้องหยุดไป นอกเหนือจากการหากิจกรรมมาทดแทน แม้กระทั่งการสูญเสียบุคคลผู้ใกล้ชิด ผู้สูงอายุมักจะแสวงหาเพื่อนใหม่ เพื่อทดแทนบุคคลที่สูญเสียไป

การทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุ นั้น เป็นสิ่งหนึ่งที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของผู้สูงอายุ เพื่อทดแทนบทบาทและกิจกรรมที่ได้สูญเสียไป รวมทั้งตอบสนองทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุที่ต้องการความรัก ความเอาใจใส่ดูแลจากบุคคลรอบข้าง การได้รับการยอมรับจากสังคมในครอบครัวและชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีความต้องการความเคารพนับถือและการยกย่องจากบุคคลอื่น ตลอดจนความรู้สึกที่ตนเองยังคงเป็นบุคคลที่มีคุณค่า สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพในบั้นปลายชีวิต

สำหรับประเภทของกิจกรรมที่ผู้สูงอายุทำนั้น (Susan S. Robb อ้างถึงในวนิดา นิรมย์, 2537: 6-8) แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

“1 กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ (Informal Activity) เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุปฏิบัติในครอบครัวและสังคม ไม่มีรูปแบบของการปฏิบัติหรือเวลาแน่นอน เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนหรือผู้ใกล้ชิดคนอื่น ๆ กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการนี้ ผู้สูงอายุจะทำมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับภาวะสุขภาพ จิตใจ และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการเหล่านี้ได้แก่ เลี้ยงหลาน พบปะสังสรรค์ ฯลฯ ซึ่งยังประโยชน์ต่อครอบครัวและผู้สูงอายุด้วย

2 กิจกรรมที่เป็นทางการ (Formal Activity) เป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบแน่นอน ผู้สูงอายุทำกิจกรรมเป็นทางการภายนอกครอบครัว โดยเป็นกิจกรรมขององค์กรต่าง ๆ เช่น สมาคมชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์บริการทางสังคม ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้อาจเป็นกิจกรรมที่จัดโดยองค์กร หรือผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนในการจัดกิจกรรมร่วมกับองค์กร ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม

ต้องทำตามระเบียบ หรือข้อตกลงขององค์กรนั้น ๆ กิจกรรมที่จัดโดยองค์กรเช่น การออกกำลังกาย จัดบรรยายธรรมะ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ฯลฯ การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นทางการในองค์กรนี้ อีกนัยหนึ่งก็มีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุได้มาพบปะกัน และอาจสร้างกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันได้

3 กิจกรรมที่ทำโดยลำพัง (Solitary Activity) เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้ตามลำพัง โดยไม่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น กิจกรรมดังกล่าวได้แก่ การเดินเล่น ปลูกต้นไม้ รดน้ำต้นไม้ ฯลฯ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำตามความพอใจ

สำหรับกิจกรรมที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ โดยกิจกรรมที่ทำจะเป็นกิจกรรมในครัวเรือน ซึ่งเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุทั้งต่อครอบครัวและต่อตนเอง เพราะการอยู่อาศัยร่วมกันในครัวเรือนนั้น ผู้สูงอายุเองก็ยังมีความต้องการที่จะช่วยแบ่งเบาภาระงานภายในบ้านซึ่งถือว่าเป็นการช่วยเหลือลูกหลานและตนเองเป็นฝ่ายได้ทำประโยชน์มิใช่ให้ลูกหลานเลี้ยงแต่ฝ่ายเดียว (คณะกรรมการการศึกษาวัฒนธรรมและกิจการเพื่อผู้สูงอายุ, 2528: 75) ซึ่งการกระทำดังกล่าว เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดสัมพันธภาพอันดีภายในครอบครัว อันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจในชีวิตและมีความคิดแง่บวกต่อตนเอง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการทำงานบ้านของผู้สูงอายุในโครงการนาร่องของกรมประชาสงเคราะห์ ดังนั้นในการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาจึงนำประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำงานบ้านของผู้สูงอายุจากเอกสารต่าง ๆ มาประกอบ เพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

- 1 ความหมายของงานบ้านและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานบ้านของผู้สูงอายุ
- 2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการทำงานบ้านของผู้สูงอายุ

1 ความหมายของงานบ้านและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานบ้านของผู้สูงอายุ

ความหมาย

งานบ้าน หรือ Housework เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของงานบ้านไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

Schooler และคณะ (1984: 99 อ้างถึงใน วิชัย โฆษิตชัยยงค์, 2535: 8) ให้นิยามของงานบ้านดังนี้ งานบ้าน หมายถึง งานที่จะต้องกระทำเพื่อบำรุงรักษาครอบครัวให้ดำเนินอยู่ต่อไป และเป็นงานที่อาจต้องจ้างผู้อื่นมาทำแทน ถ้าหากสมาชิกในครอบครัวไม่สามารถทำเองได้

นอกจากนี้ รัชณี ลาขโรจน์ (2537: 260) กล่าวว่า ในการดำรงชีวิตของมนุษย์เรานั้น ต้องอาศัยปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีชีวิตอยู่รอดได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า

และบริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ซึ่งมนุษย์จำเป็นต้องได้รับปัจจัยดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการถือปฏิบัติสืบต่อกันมาว่า ครอบครัวจะเป็นแหล่งจัดสรรให้สมาชิกทุกคน ได้รับการตอบสนองในปริมาณที่พอเหมาะ ดังนั้นงานบ้านจึงเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินไป เพื่อช่วยให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวได้รับปัจจัยอันเป็นความต้องการจำเป็นดังกล่าว โดยมีเป้าหมายให้ทุกคนในครอบครัวมีพัฒนาการ เป็นบุคคลที่มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

ส่วนวิชัย โฆษิตชัยยงค์ (2535: 6) ได้ให้นิยามไว้ว่า งานบ้าน หมายถึง งานต่าง ๆ ที่ต้องกระทำภายในบ้าน โดยอาศัยแรงงานระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวอันได้แก่ งานอาหารการกิน งานเสื้อผ้า งานดูแลรักษาบ้าน และงานเลี้ยงดูบุตร

กิตติศักดิ์ จินดาศักดิ์ (2538: 5) ให้คำจำกัดความดังนี้ งานบ้าน หมายถึง งานต่าง ๆ ที่ต้องกระทำภายในบ้านอันได้แก่ งานอาหารการกิน งานเสื้อผ้า งานดูแลรักษาบ้าน งานซ่อมแซมบ้าน งานเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

นอกจากนี้งานบ้านเป็นงานที่รวมการทำงานหลายประเภทไว้ด้วยกัน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของงานบ้านได้ดังนี้ (ทวีร์สมิ์ ธนาคม, 2527: 607)

1) งานอาหาร เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านอาหารการกินของครอบครัว งานด้านนี้จึงครอบคลุมไปถึงการกำหนดรายการอาหาร การจ่ายตลาด การประกอบอาหาร รวมทั้งการเสิร์ฟและการจัดที่รับประทานอาหาร

2) งานซักรีด เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาความสะอาดของเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มทุกประเภท รวมทั้งการเก็บรักษา และการซ่อมแซมเสื้อผ้าที่ชำรุด

3) งานทำความสะอาดบ้าน เกี่ยวข้องกับการทำงานหลายอย่างได้แก่ การทำความสะอาดบ้านและบริเวณบ้าน การทำความสะอาดเครื่องเรือนเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนการตกแต่งบ้านและบริเวณบ้านให้สะอาด สวยงามน่าอยู่อาศัย

4) งานเลี้ยงเด็ก เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กในด้านอาหารการกิน การอาบน้ำแต่งตัว การจัดหาของเล่นให้เด็ก รวมทั้งการให้ภูมิคุ้มกัน และการอบรมบ่มนิสัยของเด็ก

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงพอจะสรุปได้ว่า การทำงานบ้านของผู้สูงอายุ หมายถึง งานประเภทต่าง ๆ ภายในบ้านที่กระทำโดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้น ๆ ซึ่งแบ่งการทำงานบ้านออกเป็น การทำกับข้าว ซื้อมือกับข้าว ทำความสะอาดบ้าน ซักเสื้อผ้า/รีดเสื้อผ้า และการดูแลเด็กเล็ก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานบ้านของผู้สูงอายุ

เนื่องจากการทำงานบ้านเป็นงานที่ประกอบด้วยกิจกรรมหลายประเภท และข้อมูลจากงานวิจัยหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุยังคงมีส่วนช่วยทำงานบ้านเช่น การศึกษาของยูวดี กฤษวัฒนาภรณ์ (2537: (1)) พบว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มักจะช่วยทำงานบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระให้กับบุตรหลาน ที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และเป็นความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่จะทำ และในการศึกษาของ Kua Wongboonsin (1998: 91) ก็พบว่าผู้สูงอายุสามารถช่วยดูแลหลาน และดูแลบ้านให้กับบุตรหลานได้

งานบ้านที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้นั้นมีหลายประเภท และงานบ้านที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุสมควรเป็นงานเบา ๆ เช่น ซื่อกับข้าว ทำกับข้าว ทำความสะอาดบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ (มาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2537: 67) จากการศึกษาของเกริกศักดิ์ บุญญาอนุพงศ์ และคณะ (2533: ๖) พบว่า ผู้สูงอายุทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีลักษณะการทำงานบ้านที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกันคือ มีหน้าที่หลักในการช่วยดูแลบ้านหรือเด็ก ๆ ให้กับครอบครัวของบุตรหลาน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงช่วยทำงานบ้านให้กับบุตรหลาน งานบ้านที่ทำคือ หุงข้าว เลี้ยงหลาน ล้างจาน เป็นต้น (นิภา ส. ตุมรสุนทร และคณะ, 2534: 2) ในการศึกษาเกี่ยวกับภาระในครอบครัวของผู้สูงอายุ (วราภรณ์ แสงวัชร, 2537: 52) ก็พบเช่นเดียวกันว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังรับผิดชอบการทำงานบ้าน งานบ้านที่ทำคือ การเฝ้าบ้าน เลี้ยงหลาน และช่วยทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ

จากการศึกษาการทำงานบ้านของผู้สูงอายุในโครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยหรือ SECAPT พ.ศ. 2529 พบว่าผู้สูงอายุจะทำกิจกรรมการทำสวนมากที่สุดคือร้อยละ 22.7 รองลงมาคือการทำอาหาร การซื้ออาหาร การทำความสะอาดบ้านและการซักรีดเสื้อผ้า (ร้อยละ 21.4, 19.2, 18.6 และร้อยละ 11.8 ตามลำดับ) ส่วนกิจกรรมที่ทำน้อยที่สุดคือการดูแลเด็กเล็ก ร้อยละ 10.7 และโครงการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุในประเทศไทยหรือ SWET พ.ศ. 2538 (นภาพร ชโยวรรณ, 2542: 88) พบว่ากิจกรรมในครัวเรือนที่ผู้สูงอายุทำมากที่สุดคือ การเฝ้าบ้าน ร้อยละ 68.5 รองลงมาคือ การทำอาหาร การทำความสะอาดบ้าน การซื้ออาหาร การซักรีดเสื้อผ้า และการดูแลเด็กเล็ก (ร้อยละ 28.3, 27.4, 27.2, 25.3 และ 15.9) ตามลำดับ ซึ่งจากทั้ง 2 โครงการชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีแนวโน้มมีส่วนช่วยเหลือครอบครัวในการทำงานบ้านมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากร้อยละของการทำงานบ้านในปี 2538 สูงกว่าปี 2529

จากผลการวิจัยข้างต้นพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีส่วนช่วยเหลือครอบครัวในการทำงานบ้าน ซึ่งช่วยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทำให้ผู้สูงอายุได้รับความพึงพอใจที่สามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีภาพลักษณ์ที่ดีกับตนเอง ที่ไม่ได้เป็นภาระแก่คนในครอบครัวและรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองยังมีคุณค่า นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในครอบครัว

2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการทำงานบ้านของผู้สูงอายุ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาคั้งนี้ สามารถแบ่งหมวดปัจจัยต่างๆที่คาดว่าจะเป็นอิทธิพลต่อการทำงานบ้านดังนี้ ปัจจัยทางประชากรได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ปัจจัยทางเศรษฐกิจได้แก่ การถือครองทรัพย์สิน ปัจจัยทางสังคมได้แก่ โครงสร้างครัวเรือน การมีบุตรอาศัยอยู่บ้านเดียวกัน การศึกษาของผู้สูงอายุ เขตที่อยู่อาศัย และสถานะสุขภาพ โดยมีรายละเอียดของผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยด้านประชากร

1) เพศ เป็นลักษณะพื้นฐานทางประชากรที่ถือสภาพโดยกำเนิด สังคมแต่ละสังคมได้กำหนดให้บุคคลมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไปตามเพศ จึงส่งผลต่อความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลแต่ละเพศต่างกันไป (ประสาธน์ หลีกศิลา, 2514: 38) ในสังคมไทย มีการแบ่งหน้าที่สำหรับผู้ชายและผู้หญิงไว้อย่างชัดเจน โดยผู้ชายจะได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าครอบครัว ต้องรับผิดชอบในการตัดสินใจต่าง ๆ ในครอบครัว รวมทั้งรับผิดชอบด้านการทำมาหากิน เป็นแรงงานหลักของครอบครัว จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการทำงานเชิงเศรษฐกิจ (บุญลือ วันทายนต์, 2520 : 69) สำหรับหน้าที่ของผู้หญิงนั้นได้ถูกกำหนดบทบาทให้ผูกพันอยู่ในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ มีหน้าที่รับผิดชอบงานภายในบ้านเช่น การทำอาหาร ซักล้าง ทำความสะอาดบ้าน และเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น ดังนั้นผู้หญิงส่วนใหญ่จึงอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนมากกว่าที่จะออกไปทำงานนอกบ้าน แม้เข้าสู่วัยสูงอายุก็ยังคงมีความเคยชินกับการต้องรับผิดชอบทำงานบ้านเช่นเดิม (มาลีณี วงษ์สิทธิ์, 2535: 5-6)

นอกจากนี้ลักษณะทางสรีระวิทยาระหว่างเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกัน เพศหญิงจะมีโครงสร้างของร่างกายที่เปราะบาง และมีกล้ามเนื้อที่แข็งแรงน้อยกว่าเพศชาย จึงถูกกำหนดบทบาทให้เหมาะกับงานเบา ๆ ส่วนผู้ชายมีสภาพร่างกายแข็งแรงกว่า แม้เข้าสู่วัยสูงอายุก็ยังคงมีความแข็งแรงมากกว่าผู้หญิง ทำให้ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจได้มากกว่าและนานกว่าเพศหญิง

สภาพสังคมปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการเรียกร้องให้ยอมรับบทบาทและหน้าที่ของเพศหญิง ให้มีมากขึ้นจนใกล้เคียงหรือเทียบเท่ากับเพศชาย ประกอบกับสถานะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ค่าครองชีพสูงขึ้น ผู้หญิงจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการทำงานเชิงเศรษฐกิจเช่นเดียวกับผู้ชายมากขึ้น โดยจะเห็นได้อย่างเด่นชัดในสังคมเมือง นอกจากนี้สังคมได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น ส่งผลให้ผู้หญิงสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานเช่นเดียวกับผู้ชาย และมีส่วนในการหารายได้เพื่อมาจุนเจือครอบครัว เมื่อผู้หญิงและผู้ชายต่างทำงาน ความรับผิดชอบในการทำงานบ้าน จากเดิมที่เป็นภาระหน้าที่ของผู้หญิงได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ในครอบครัวของสังคมสมัยใหม่นั้น สามีและภรรยาต้องช่วยกันดูแลบ้าน โดยไม่ได้ถือว่าเป็นหน้าที่หลักของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็น

ลักษณะของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามค่านิยมที่ยกย่องให้ผู้ชายเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัว และผู้หญิงเป็นผู้ดูแลเรื่องงานต่าง ๆ ภายในบ้านนั้น ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน (ภัสสร ลิมานนท์ และคณะ, 2538: 81)

แม้ว่าปัจจุบันผู้ชายจะมีส่วนช่วยผู้หญิงในการทำงานบ้านมากขึ้นกว่าในอดีตก็ตาม แต่ยังคงพบว่ามี ความแตกต่างของสัดส่วนผู้ทำงานในบ้านระหว่างคน 2 เพศ โดยสัดส่วนของผู้สูงอายุหญิงจะทำงานบ้านไม่ว่าจะเป็นการทำอาหาร ซักอาหาร หรือซื้อของในครัวเรือนสูงกว่าผู้สูงอายุชายซึ่งจะพบความแตกต่างดังกล่าว ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท (มาลีนิ วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2537: 51-52) ในการศึกษาของ GUI (1988: 163) พบว่าผู้สูงอายุในเขตชานเมืองเชียงใหม่ ได้มีส่วนช่วยในการทำงานให้กับครอบครัวเช่น จ่ายตลาด ทำความสะอาดบ้าน และดูแลเด็กเล็ก โดยผู้สูงอายุหญิงจะเป็นผู้มีส่วนช่วยในการทำงานบ้านสูงกว่าผู้สูงอายุชาย

ในการศึกษาของเดือนพิศ ชัยพรหมประสิทธิ์ (2531: 120-121,131) พบว่า ในสังคมคนจีน มีค่านิยมในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือว่า สตรีมีหน้าที่เป็นแม่บ้านและเลี้ยงดูบุตรเท่านั้น ส่วนการหารายได้เป็นหน้าที่ของบุรุษแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งสตรีจีนจะถูกปลูกฝังค่านิยมนี้ และถ่ายทอดความคิดดังกล่าวไปสู่ลูกหลาน และในการศึกษาของศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ (2541: 39) ก็พบเช่นกันว่า ผู้สูงอายุหญิงส่วนใหญ่ทำงานบ้านทุกอย่างเท่าที่จะทำได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ผู้หญิงเป็นเพศที่ถูกกำหนดบทบาทให้เป็นผู้รับผิดชอบงานบ้าน แม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงเข้าสู่การทำงานในตลาดแรงงานมากขึ้นก็ตาม แต่ค่านิยมดังกล่าวยังปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปว่า ผู้หญิงยังมีหน้าที่เป็นแม่บ้านและทำงานต่าง ๆ ภายในบ้านควบคู่กันไปแม้ในยามสูงอายุ ด้วยเหตุนี้ผู้สูงอายุหญิงจึงน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุชาย

2) อายุ อายุเป็นสิ่งที่แสดงถึงความแตกต่างในวัยของบุคคล เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความสามารถ ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งความสามารถในการทำกิจกรรมของบุคคลโดยทั่วไปจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นตามอายุ ตั้งแต่เด็กจนสูงสุดในวัยผู้ใหญ่และลดลงเมื่อเข้าสู่วัยชรา เมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้น ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมอื่น ๆ จะลดลง (จารุวรรณ เหมะธร และพิมพ์พรรณ ศิลปสุวรรณ, 2526: 70)

ในสถานะที่ผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้นนั้น ร่างกายจะมีการเปลี่ยนแปลง โดยทุกระบบของร่างกายจะเสื่อมลง การทำหน้าที่ของร่างกายจะลดลง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมก็น้อยลงตามไป ทำให้ปริมาณการทำกิจกรรมต่าง ๆ ลดน้อยลงตามลำดับ และความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของคนเรา จะลดลงพร้อมกับความเสื่อมของสรีระ (สุกัญญา ราห์ฟิงกิจ, 2537: 104) จากการศึกษาการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราของนันทวัน ใจกล้า (2536: 68-69) พบว่า อายุของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยจะยินดีและเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าผู้สูงอายุที่

มีอายุมาก ประกอบกับผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรง จึงเป็นเหตุให้มีการเข้าร่วมกิจกรรมมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสิริพร วงศ์ตรี (2535: 103) พบว่าอายุกับความสามารถทางหน้าที่ของร่างกายนั้น มีความสัมพันธ์กันในลักษณะตรงข้ามคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก จะเห็นว่าศักยภาพของผู้สูงอายุในการจะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากหรือน้อยเพียงไรนั้น จะผันแปรไปตามอายุกล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยจะมีสัดส่วนของผู้ที่รู้สึกว่าการช่วยงานในบ้านได้มากกว่าผู้ที่มีอายุมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ยิ่งมีอายุมากร่างกายอาจเสื่อมถอย ความสามารถในการช่วยงานภายในบ้านก็อาจลดลง (เทพินทร์ พิชราณรงค์, 2538: 54,56)

ในการศึกษาของสุรีย์ กาญจนวงศ์ และคณะ (2540: 66) ได้ศึกษาถึงกิจกรรมในครอบครัวที่ทำให้ผู้สูงอายุได้ออกแรง และแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มอายุตอนต้น (60-69 ปี) กลุ่มอายุตอนกลาง (70-79 ปี) และกลุ่มอายุตอนปลาย (80 ปีขึ้นไป) พบว่าผู้สูงอายุตอนต้นมีการทำงานบ้านเช่น การทำความสะอาดบ้าน ซักรีดเสื้อผ้า และเลี้ยงดูหลานมากกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ

จะเห็นได้ว่าอายุมีความสัมพันธ์กับความเสื่อมถอยของร่างกาย ยิ่งมีอายุมากเท่าใด ความเสื่อมถอยของร่างกายย่อมมีมากขึ้นเท่านั้น รวมทั้งความคล่องแคล่วและความกระฉับกระเฉงย่อมลดลง ทำให้ขาดความคล่องตัวในการทำงานต่าง ๆ รวมทั้งงานบ้านที่เป็นภาระกิจประจำวันของผู้สูงอายุเคยปฏิบัติมา ดังนั้นผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก

3) สถานภาพสมรส สถานภาพสมรสเป็นลักษณะทางประชากรอย่างหนึ่งที่กำหนดบทบาทและสถานภาพทางสังคมของบุคคล การมีสถานภาพสมรสกำลังสมรสคือ การที่บุคคลกำลังอยู่กินกับคู่สมรสของตน โดยคู่สมรสถือได้ว่าเป็นเพื่อนคู่ทุกข์คู่ยาก คอยช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ส่วนผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นเช่น หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่ เมื่อขาดคู่ของตนย่อมก่อให้เกิดความอ้างว้างโดดเดี่ยว อันอาจจะก่อให้เกิดปัญหาทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมา ทั้งยังส่งผลต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ ลดลงไปด้วย (ฉันทนา กาญจนพณี, 2530: 56; จรัสวรรณ เทียนประภาส และพัชรี ดันศิริ, 2533: 9)

สถานภาพสมรสนั้น มีความสัมพันธ์กับการร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพกำลังสมรสจะทำกิจกรรมในครัวเรือน มากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่น ๆ (โสด และหม้าย หย่า แยก) ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่น ๆ ขาดคู่สมรสที่คอยให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต และส่งผลในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ลดลง (วนิดา นิรมย์, 2537: 90)

แต่ในการศึกษาของสิริพร วงศ์ตรี (2535: 103) กลับพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นโสดมีสัดส่วนในการทำงานเช่น ซักกับข้าว ซัฟของใช้ ทำอาหาร ซักรีดเสื้อผ้า ทำความสะอาดบ้าน มากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกำลังสมรสและสถานภาพสมรสหม้าย หย่า แยก และในการศึกษาของจุฑาทิพย์ อภิรมย์ (2537: 49) ก็พบเช่นเดียวกันว่า ผู้สูงอายุที่เป็นโสด

จะดูแลความสะอาดเสื้อผ้าบ่อยครั้ง ๆ กว่าผู้สูงอายุที่มีคู่สมรส และมีสถานภาพสมรสหม้าย หรือหย่าร้าง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับการทำงานบ้านของผู้สูงอายุ จึงตั้งสมมติฐานว่า ผู้สูงอายุที่เป็นโสดจะทำงานบ้านมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกำลังสมรส และหม้าย หย่า แยก

2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1) **การทำงานเชิงเศรษฐกิจ** การทำงานเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งรายได้ ทำให้บุคคลนั้นมีการกินดีอยู่ดี มีอำนาจ และมีบทบาทอย่างมากในครัวเรือน การทำงานสามารถใช้เป็นตัวกำหนดฐานะความเป็นอยู่ และวิถีทางดำเนินชีวิตของบุคคล บุคคลที่สามารถทำงานมีรายได้จุนเจือครอบครัว ย่อมมีบทบาทและสถานภาพเหนือกว่าบุคคลที่ไม่ได้ทำงาน นอกจากนี้ผู้ที่ทำงานนอกบ้านจะมีความรับผิดชอบในการทำงานบ้านน้อยลง เนื่องจากเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการหาเลี้ยงครอบครัว (สิริพร วงศ์ตรี, 2535: 31)

วัยสูงอายุถือว่าเป็นวัยที่ร่างกายเสื่อมสภาพและเป็นวัยที่คนส่วนใหญ่เกษียณอายุ ควรที่จะพักผ่อนอยู่บ้านกับลูกหลานของตน หรือเปลี่ยนการทำงานเป็นงานที่ไม่ต้องรับผิดชอบมาก (จรัสวรรณ เทียนประภาส และพัชรี ดันศิริ, 2533: 4) แต่ในความเป็นจริงแล้วยังพบว่า มีผู้สูงอายุบางส่วนยังคงทำงานอยู่ โดยทำเป็นงานอดิเรกอย่างหนึ่งหลังจากเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยการทำงานดังกล่าวยังได้รับค่าตอบแทน และผู้สูงอายุพอใจที่จะทำงานนี้ ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล เพื่อคงความกระฉับกระเฉงมีชีวิตชีวาเอาไว้ (กชกร สังขชาติ, 2536: 37) ในขณะที่ยังมีผู้สูงอายุอีกกลุ่มหนึ่งที่ยังคงทำงานเนื่องจากมีฐานะยากจน จากการศึกษาของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ (2536: 27) พบว่าผู้สูงอายุยังต้องทำงานหารายได้ เพื่อตนเองและครอบครัวเพราะ บุตรหลานมีฐานะยากจนอพยพไปทำงานที่อื่น และไม่สามารถรับผิดชอบครอบครัวได้ทุกอย่าง จึงเป็นภาระของผู้สูงอายุที่ต้องทำงานหารายได้ และงานภายในบ้านแทนบุตรหลาน

ในการศึกษาของสุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2518: 18) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีบทบาทในการทำงานเชิงเศรษฐกิจจะยังคงเป็นผู้สูงอายุที่ช่วยทำงานบ้านอยู่ เช่นเดียวกับการศึกษาของเสาวภา พรศิริพงษ์ และคณะ (2539: 62-63) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่ยังต้องหารายได้เลี้ยงชีพนั้น ไม่เพียงแต่ต้องประกอบอาชีพของตนเองเท่านั้น แต่ยังมีภารกิจกรรมในครัวเรือนเป็นกิจวัตรประจำวันที่ต้องทำด้วย แต่จากการสำรวจสถานะผู้สูงอายุในประเทศไทย (นภาพร ชโยววรรณ และจอห์น โนเดล, 2539: 65) พบว่า ผู้สูงอายุหญิงที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจนั้น จะทำกิจกรรมการดูแลเด็กเล็กหรือทำงานบ้านให้กับครอบครัว

ดังนั้นการทำงานเชิงเศรษฐกิจ น่าจะมีความสัมพันธ์กับการทำงานบ้านของผู้สูงอายุ การศึกษานี้จึงมีสมมติฐานว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ

2) การถือครองทรัพย์สิน เป็นการถือครองทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการทำนุบำรุงสุขภาพพลานามัย ให้กับตนเองและสมาชิกในครอบครัว (สนิท สมัครการ, 2539: 43) การถือครองทรัพย์สินยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ และเป็นตัวกำหนดถึงการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้น ทรัพย์สินที่ใช้ในการแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุได้แก่ บ้าน ที่ดินบริเวณที่อยู่อาศัย เงินฝาก เงินออม หุ่น เป็นต้น

ในสังคมไทยได้ให้การยกย่องแก่ผู้ที่มีทรัพย์สินเงินทองมาก ความมั่งคั่งเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จและได้รับเกียรติจากสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2534: 33) ในเขตชนบทผู้สูงอายุมักจะมีส่วนในทางเศรษฐกิจ โดยการเป็นเจ้าของที่ดิน เจ้าของบ้าน หรือทรัพย์สินอื่น ๆ จากข้อมูลของ SECAPT ซึ่งให้เห็นว่า ร้อยละ 80 ของผู้สูงอายุหรือคู่สมรสของผู้สูงอายุเป็นเจ้าของบ้านที่อาศัยอยู่ โดยมีสัดส่วนของผู้สูงอายุชาย เป็นเจ้าของบ้านสูงกว่าผู้สูงอายุหญิงเล็กน้อย (มาลีณี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2537: 47) เช่นเดียวกับการศึกษาของนภาพร ชโยวรรณ และจอห์น โนเดล (2539 : 219) พบว่าผู้สูงอายุกว่าร้อยละ 80 มีทรัพย์สินที่เป็นบ้านและที่ดิน โดยสัดส่วนที่มีทรัพย์สินเป็นบ้านสูงกว่าที่มีทรัพย์สินเป็นที่ดิน

จากการศึกษาของสุรีย์ บุญญาพงษ์ (2534: 32-33) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนต้องรับภาระในการทำงานต่าง ๆ ภายในบ้าน ทั้งนี้เพราะต้องอาศัยรายได้จากบุคคลอื่น ๆ ในบ้านเป็นเครื่องค้ำจุนชีวิต จึงต้องพยายามทำงานบ้านเป็นการตอบแทน ขณะที่ผู้สูงอายุที่มีฐานะปานกลางต้องช่วยเหลือบุตรหลานในการทำการค้า แต่สำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะดีนั้น ไม่จำเป็นต้องช่วยทำงานต่าง ๆ ภายในบ้านและใช้เวลาในแต่ละวัน เพื่อการพักผ่อนของตนเองเกือบหมด นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุที่มีฐานะดีมีเงินสะสมอยู่ในธนาคารเพียงพอที่จะสามารถซื้อสิ่งของได้ตามความพึงพอใจ

ทรัพย์สินเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกมั่นคง ในการดำเนินชีวิตบั้นปลาย และเป็นตัวชี้วัดสถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัวกล่าวคือ ผู้สูงอายุที่ยังถือครองทรัพย์สินมาก และสามารถช่วยเหลือเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจให้กับบุตรหลานในครอบครัวได้ จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจเรื่องสำคัญต่าง ๆ ในครอบครัว และทำให้ผู้สูงอายุยังคงสถานภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือนในครอบครัวได้อย่างชัดเจน รวมทั้งยังได้รับความเคารพนับถือและเกรงอกเกรงใจจากบุตรหลานอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและเรือกสวนไร่นา (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2540: 117) นอกจากนี้ยังสามารถหาผู้ช่วยหรือเครื่องอำนวยความสะดวกมาช่วยในการทำงานต่าง ๆ ภายในบ้านของตนได้ ด้วยเหตุนี้ผู้สูงอายุที่มีการถือครองทรัพย์สินมากน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ถือครองทรัพย์สินน้อย

2.3 ลักษณะทางสังคม

1) **โครงสร้างครัวเรือน** ครัวเรือนหนึ่งครัวเรือนประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่อยู่ร่วมกันในที่อยู่อาศัยหน่วยเดียวกัน และรับประทานอาหารมื้อหลักร่วมกัน ในบางครั้งครัวเรือนอาจประกอบไปด้วยบุคคลที่ไม่ใช่ญาติกันมาอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยมีความร่วมมือกันในครัวเรือนของตน ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพร่วมกัน กิจกรรมที่สมาชิกในครัวเรือนกระทำร่วมกันเช่น การทำงานเชิงเศรษฐกิจ ภารรงานบ้าน การสั่งสอนอบรม การเลี้ยงดูเด็ก และการให้การรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย เป็นต้น (นพวรรณ จงวัฒนา, 2531: 5; งามพิศ สัตย์สงวน, 2532: 143; สายฝน น้อยทิด, 2540: 4; รุ่งพันธุ์ เสงร์รัมย์, 2520: 5, 222) ซึ่งในครัวเรือนหนึ่งอาจประกอบด้วยครอบครัวหนึ่งครอบครัว หรือมากกว่านั้นก็ได้หรือไม่มีครอบครัวเลยก็ได้ ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นส่วนหนึ่งของครัวเรือน

ในอดีตโครงสร้างครัวเรือนไทย จะมีลักษณะเป็นครัวเรือนขยาย เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ต้องใช้แรงงานในการประกอบอาชีพ จึงจำเป็นต้องมีบุตรจำนวนมาก และมีญาติพี่น้องหลายคนมาอาศัยอยู่ร่วมกัน (ประเสริฐ แยมกลิ่นพุง, 2529: 126) สำหรับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยายนั้น จะมีบทบาทที่รับผิดชอบภายในบ้านเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ๆ โดยสามารถให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมได้หลายอย่างเช่น ช่วยเลี้ยงหลาน ทำความสะอาดบ้าน ทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ เฝ้าบ้านหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ตนเองสามารถจะช่วยให้ได้ (คณะอนุกรรมการการศึกษาวัฒนธรรมและกิจการเพื่อผู้สูงอายุ, 2528: 138)

จากการศึกษาของฉันทนา กาญจนพันธ์ (2530: 57) พบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยายจะใช้เวลาในการดูแลบ้าน เลี้ยงหลาน ในขณะที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดี่ยวจะทำงานอดิเรก และในการศึกษาเรื่องการสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยายที่ประกอบด้วยบุตร คู่สมรสและญาติ ภาระกิจประจำวันของผู้สูงอายุต้องทำคือ การทำงานบ้าน และเฝ้าบ้าน (ยุวดี กฤษวัฒนากรณ์, 2537: 87)

นอกจากนี้เทพินทร์ พัทธานุรักษ์ (2538: 51,55) พบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยายจะมีบทบาทในครัวเรือนสูงที่สุดในทุกบทบาท ทั้งการดูแลบ้าน ดูแลบุตร ช่วยทำอาหาร ทำงานบ้าน และช่วยเหลือในด้านงานอาชีพ ขณะที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดี่ยวจะมีบทบาทดังกล่าวน้อยกว่า และในการศึกษาเรื่องสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุไทย (ปรีชา อุปโยคิน และคณะ, 2541: 85) พบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ภาคกลาง จะช่วยทำงานบ้านและเลี้ยงดูเด็กเล็ก ในเวลาที่ลูกหลานออกไปทำนาหรือทำงานนอกบ้าน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยายจะเข้ามามีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระการทำงานบ้านของสมาชิกในครัวเรือน เนื่องจากครอบครัวขยายมีคนอยู่มากจึงมีปริมาณงานบ้านมากกว่าครัวเรือนเดี่ยว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า

ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยายน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว

2) การมีบุตรอาศัยอยู่บ้านเดียวกัน โดยธรรมชาติบุคคลเมื่อแก่ตัวลงกำลังวังชาหรือความสามารถจะทำให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ย่อมเสื่อมถอยไปตามอายุ หนทางหนึ่งซึ่งจะช่วยให้คนใช้ชีวิตในบั้นปลายได้อย่างมีความสุขคือ การหาบุคคลมาคอยดูแลช่วยเหลือและบุคคลที่จะช่วยเหลือได้ดีคือ บุตรของตนเอง (วนิดา นิรมย์, 2537: 30) โดยบุตรจะสามารถช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ สร้างความรู้สึกมั่นคงให้ในยามแก่เฒ่าและช่วยเหลือการทำงานต่าง ๆ ภายในบ้าน คำนิยมในสังคมไทยถือว่า บุตรเป็นบุคคลหลักที่ให้การดูแลพ่อแม่เมื่อยามแก่เฒ่า เพื่อเป็นการแสดงถึงความกตัญญูทวดที่ต่อบุพการีอันเป็นเครื่องหมายของคนดีในสังคม (โสภา ชปิลมันท์, สมบัติ สุพัตชัย และประกายรัตน์ สุขุมลชาติ, 2534: 5-9; มาลินี วงษ์สิทธิ์, 2535: 4)

โดยทั่วไปจะพบว่า ผู้สูงอายุในสังคมไทยส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ร่วมกับบุตรหลาน ดังเช่นในการศึกษาของนภาพร ชโยวรรณ และจอห์น โนเดล (2539: 220) พบว่าร้อยละ 71 ของผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมกับบุตรตน โดยบุตรจะเป็นผู้คอยดูแลผู้สูงอายุและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การเตรียมอาหารหรือการทำอาหาร การซักรีดเสื้อผ้า การทำความสะอาดบ้าน หรือทำความสะอาดห้องนอนของผู้สูงอายุ (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2541: 248)

ผลการศึกษาของวนิดา นิรมย์ (2537: 94) พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรอาศัยอยู่ด้วยจะต้องทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีบุตรอาศัยอยู่ด้วย และในการศึกษาวัฒนธรรมผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคใต้ของประเทศไทย (สถิต นิยมญาติ, 2541: 165) พบว่าผู้สูงอายุที่บุตรไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยเนื่องจากบุตรไปทำงานในเมืองที่อยู่ห่างไกล ผู้สูงอายุจึงต้องทำงานเชิงเศรษฐกิจและงานอื่น ๆ ในครอบครัวเช่น กวาดบ้าน เลี้ยงหลาน ด้วยตนเอง

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า บุตรเป็นกำลังสำคัญของความมั่นคงและช่วยดูแลบิดามารดาได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้สูงอายุสามารถลดภาระความรับผิดชอบงานต่าง ๆ ภายในบ้านของตนเองลงได้ ดังนั้นผู้สูงอายุที่มีบุตรอาศัยอยู่บ้านเดียวกันน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทย่อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรอาศัยอยู่บ้านเดียวกัน

3) การศึกษาของผู้สูงอายุ การศึกษา หมายถึง การศึกษาอบรม การเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การสอบเข้า การเรียนการสอน การฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ และการเลื่อนชั้น เป็นต้น (บุษยมาส สินธุประมา, 2539: 69) การศึกษาที่สะท้อนสถานภาพของผู้สูงอายุได้คือ ระดับการศึกษา หรือการเรียนรู้นั่งือเป็นที่ยอมรับว่า การศึกษาของบุคคลมีความสัมพันธ์กับการทำงาน รายได้ สุขภาพ และอื่น ๆ (นภาพร ชโยวรรณ และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2538: 12)

ในอดีตที่ผ่านมาพบว่า ระบบการศึกษาของประเทศไทย ยังไม่ได้มีการกระจายการศึกษาไปทั่วทุกท้องที่เหมือนปัจจุบันนี้ ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 51.2 มีการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีผู้ที่ไม่มีการศึกษาร้อยละ 31.2 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนัก

นายกรัฐมนตรี้, 2537: 14) และยังพบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จะมีสัดส่วนของการทำอาชีพการเกษตรมากที่สุด ในขณะที่มีผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นั้น มีสัดส่วนของการทำอาชีพการเกษตรน้อยที่สุด เนื่องจากผู้สูงอายุเหล่านี้มีโอกาสหางานอื่น ๆ นอกภาคเกษตรทำได้มากกว่า ซึ่งต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ (บีทมา อมรศิริสมบูรณ์, 2535: 97) และยังคงผลต่อรายได้ที่ผู้สูงอายุจะได้รับด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาของสุรีย์ บุญญาบุหงศ์ (2534: 32) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนและปานกลางนั้น มักเติบโตมาจากครอบครัวที่ไม่ค่อยมีฐานะ ทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษาและการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อการสร้างฐานะ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจึงยังคงมีฐานะยากจน หลังยุติบทบาทการทำงาน ผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องอาศัยรายได้จากบุคคลอื่นในบ้านเป็นเครื่องค้ำจุนชีวิต โดยช่วยทำงานบ้านเป็นการตอบแทนแม้ว่าจะไม่ยอมทำตามก็ตาม ในขณะที่ผู้สูงอายุที่มีฐานะดี มีพื้นฐานจากครอบครัวเดิมที่ช่วยส่งเสริมให้มีโอกาสทางการศึกษา และการทำงานในระดับที่ค่อนข้างสูงในอดีต ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างฐานะ และมีทรัพย์สินเพียงพอในการดำรงชีพเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ในการทำกิจกรรมครัวเรือนนั้น ผู้สูงอายุที่มีฐานะดีจะสามารถจัดหาเครื่องทุนแรงหรือเครื่องอำนวยความสะดวก ในขณะที่ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนและมีโอกาสทางการศึกษาน้อยในอดีต ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจเพื่อหาเลี้ยงตนเองนั้น ขาดปัจจัยในการจัดหาอุปกรณ์เหล่านี้ เพื่อช่วยผ่อนแรงในการทำกิจกรรมดังกล่าว

จากสิ่งที่กล่าวมาจึงตั้งสมมติฐานว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษาน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาสูงกว่า

4) เขตที่อยู่อาศัย เขตที่อยู่อาศัยเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงความแตกต่างของวิถีการดำเนินชีวิตของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ในการศึกษาที่แบ่งเขตที่อยู่อาศัยออกเป็น 2 เขตคือ เขตชนบท และกรุงเทพมหานคร

ลักษณะของสังคมชนบทหรือเขตชนบทนั้น คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่จะผูกพันกับขนบธรรมเนียมประเพณี และคนในสังคมมีความสัมพันธ์กันแบบปฐมภูมิคือ มีความใกล้ชิดสนิทสนมไว้นื้อเชื่อใจกัน พึ่งพาอาศัยกัน โดยเฉพาะคนที่อาศัยอยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ครอบครัวในชนบทนั้นจะเป็นทั้งหน่วยผลิตและหน่วยบริโภค โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน รวมทั้งบริโภคสิ่งที่ผลิตได้จากครัวเรือนร่วมกันเช่น ข้าวที่ได้จากนา ผักที่ปลูกในแปลง (จุมพล หนิมพานิช, 2538: 143; จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2540: 140) นอกจากนี้ยังมีการแบ่งงานกันทำระหว่างชายและหญิง ขณะเดียวกันก็มีการยึดหยุ่นในการใช้แรงงานของคนทั้งสองเพศด้วย เมื่อมีการลงแขกคนในบ้านทั้งชายและหญิงต้องออกไปช่วยกันทำงาน แม้จะมีการแบ่งงานโดยให้เพศชายเป็นหลักในการทำมาหากินแล้วก็ตาม และสังคมชนบทนั้นจะให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุ และจะคอยดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้าน บางครั้งผู้สูงอายุยังคงมีส่วนช่วยทำงานบ้านด้วยเช่น ทำอาหาร เลี้ยงดูเด็ก (Cowgill, 1972: 98)

กรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีลักษณะเป็นสังคมเมืองหรือเขตเมือง เป็นสังคมที่ผู้คนยึดอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรม แต่เป็นอาชีพให้บริการ รับจ้าง ช่างฝีมือ เป็นต้น ลักษณะเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีคนอยู่อย่างหนาแน่น มีการแบ่งงานกันทำ ยึดถือเหตุผล ทำตามกฎเกณฑ์ ความสัมพันธ์ของคนในสังคม จะเป็นความสัมพันธ์แบบทฤษฎีภูมิที่ถือผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ลักษณะครอบครัวมักเป็นครอบครัวเดี่ยว เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในสังคมไม่เอื้ออำนวยให้อยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ (จุมพล หนิมพานิช, 2538: 146-147; จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2540: 137) และความผูกพันในครอบครัวลดลง อีกทั้งมีองค์กรและสถาบันต่าง ๆ มาทำหน้าที่ทางสังคมแทนครอบครัวเช่น สถาบันการศึกษา สถานรับเลี้ยงเด็ก ร้านอาหารจานด่วน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะครอบครัวไม่สามารถจัดบริการแก่สมาชิกได้ จึงอาศัยองค์กรและสถาบันต่าง ๆ เข้ามาช่วย (บุญลือ วันทายนต์, 2522: 87) ทำให้หน้าที่ของผู้เป็นภรรยาเปลี่ยนไปจากเดิมที่ทำงานบ้านอย่างเดียว ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยสามีทำงานหาเลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในบ้านต้องเข้ามาช่วยในการทำงานบ้านเช่นกัน

จากการศึกษาของเกริกศักดิ์ บุญญานุพงศ์ และสุรีย์ บุญญานุพงศ์ (2538: 36) พบว่าผู้สูงอายุในเขตเมืองและเขตชนบท ส่วนใหญ่ยังทำหน้าที่ช่วยเลี้ยงหลานและทำงานบ้าน และในการศึกษาบทบาทและสถานภาพของผู้สูงอายุในประเทศไทย (Cowgill, 1972: 98-99) พบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชนบทมีส่วนช่วยทำงานบ้านและดูแลเด็ก แทนบุตรหลานที่ออกไปทำงานนอกบ้าน เช่นเดียวกับการศึกษาของสุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2518: 18-19) พบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชนบท ส่วนมากมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวอย่างเต็มที่ กล่าวคือ ร้อยละ 33.9 ยังช่วยทำงานบ้านทั่วไปเช่น ไปตลาด ดูแลหลาน

นอกจากนี้ในการศึกษาของศศิพัฒนา ยอดเพชร และคณะ (2536: 44-45) พบว่าบทบาทของผู้สูงอายุในเขตชนบทได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยเปลี่ยนจากการเน้นกิจกรรมด้านอาชีพมาเป็นดูแลความเรียบร้อยในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดูแลบ้าน อบรมสั่งสอนเลี้ยงดูหลาน และจัดเตรียมอาหารบางมื้อ เป็นต้น และพิศมัย พึ่งวิกรัย (2538: 38) ก็พบเช่นกันว่า ผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง จะมีหน้าที่ดูแลหลานแทนพ่อแม่ที่ออกไปทำงานนอกบ้าน

ส่วนการศึกษาของเพชร สุนทรโรทก (2530: 93) พบว่า ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร มีบทบาทในการช่วยแบ่งเบาภาระในครอบครัว โดยการเลี้ยงดูเด็กเล็ก ขณะบุตรหลานออกไปทำงานนอกบ้าน และในการศึกษาของวราภรณ์ แสงวัชระ (2537: 52) พบว่า ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการในคลินิกผู้สูงอายุของโรงพยาบาลเลิดสิน จะมีหน้าที่รับผิดชอบงานบ้านมากกว่า 1 ประเภทขึ้นไป โดยจะช่วยทำงานบ้าน ฝากบ้าน และเลี้ยงดูหลาน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เขตที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับการทำงานบ้านของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครน่าจะทำงานบ้าน

มากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท จึงตั้งสมมติฐานว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท

3. สภาวะสุขภาพ สภาวะสุขภาพเป็นปัจจัยสำคัญ ที่มีผลต่อพฤติกรรมและบทบาทของบุคคลทุกเพศทุกวัย เพราะสุขภาพมีผลต่อความสามารถของร่างกายในการทำงานต่าง ๆ จึงส่งผลต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว การงาน ชุมชนและการใช้เวลาว่าง โดยเฉพาะในวัยสูงอายุ (Atchley, 1976: 108 อ้างถึงในกอบกิจ ดัชนีเจริญรัตน์, 2536: 22)

บุคคลเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ จะมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย โดยการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ จะค่อย ๆ เสื่อมลง ก่อให้เกิดภาวะความเจ็บป่วยขึ้น โดยทั่วไปพบว่า ผู้สูงอายุจะมีอาการเจ็บป่วยเกี่ยวกับกล้ามเนื้อ เส้นเอ็น และกระดูกสูงกว่าโรคอื่น ๆ (นพวรรณจงวัฒนา เกื้อ วงศ์บุญสิน และรุ่งรัตน์ โกววรรณกุล, 2541: 26) ซึ่งโรคดังกล่าวจะเกี่ยวพันถึงการเคลื่อนไหวของร่างกาย ทำให้เกิดความลำบากในการดำเนินกิจวัตรประจำวันเช่น การเดิน การถือของ เป็นต้น (บรรลุ ศิริพานิช, 2538: 75)

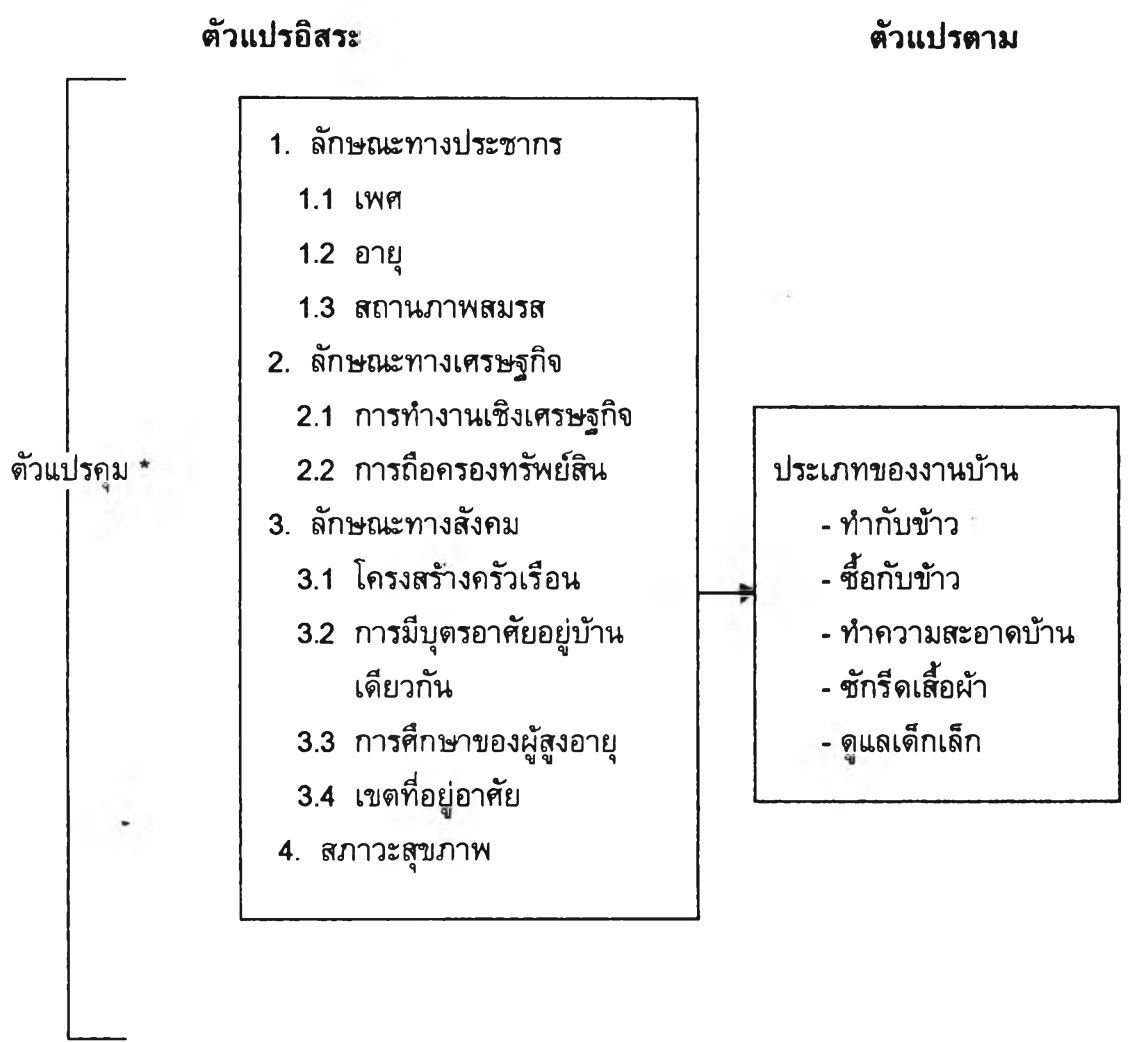
จากการศึกษาของนันทวัน ใจกล้า (2536: 71) พบว่า สภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุมีความเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุกล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงจะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ดี โดยไม่ต้องกังวลกับปัญหาสุขภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า สภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ในด้านบวก กับกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีจะมีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพไม่ดี (จารุพันธ์ สมบูรณ์สิทธิ์, 2535: 95-96)

ในการศึกษาของเกริกศักดิ์ บุญญานุพงศ์ และสุรีย์ บุญญานุพงศ์ (2536: 36-38) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพจะไม่สามารถช่วยบุตรหลานทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่น การดูแลบ้าน เลี้ยงดูเด็กเล็ก เป็นต้น และในการศึกษาของวนิดา นิรมย์ (2537: 95) ก็พบเช่นกันว่า ผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพไม่ดีจะช่วยทำกิจกรรมในครัวเรือนได้น้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพดี

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงจะมีส่วนช่วยเหลืองานบ้านได้มากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง รวมทั้งสามารถทำงานที่ใช้กำลังมากได้ดีกว่าดังเช่น งานซักรีดเสื้อผ้า งานดังกล่าวเป็นงานที่ต้องใช้กำลังมาก และต้องยืนหรือนั่งติดต่อกันเป็นเวลานาน หากผู้สูงอายุที่มีปัญหาโรคข้อเสื่อมเช่น ข้อสะโพก ข้อเข่า และข้อกระดูกสันหลัง ทำให้ไม่สามารถยกของหนักหรือยืนนานได้ ดังนั้นหากผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพแข็งแรงน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานบ้านของผู้สูงอายุ ได้กำหนดกรอบแนวคิด สำหรับการศึกษา โดยแยกเป็นปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และสภาวะสุขภาพ ดังต่อไปนี้

ตัวแปรคุม *

* ใช้ตัวแปรอิสระเป็นตัวแปรคุมตามความเหมาะสม

สมมติฐานการศึกษา

สมมติฐานหลัก

ผู้สูงอายุที่มีลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและสภาวะสุขภาพที่แตกต่างกัน น่าจะทำงานบ้านที่แตกต่างกัน

สมมติฐานย่อย

- 1 ผู้สูงอายุเพศหญิงน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุเพศชาย
- 2 ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่าน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า
- 3 ผู้สูงอายุที่เป็นโสดน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่น ๆ (กำลังสมรส และหม้าย หย่า แยก)
- 4 ผู้สูงอายุที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ
- 5 ผู้สูงอายุที่ถือครองทรัพย์สินน้อยกว่าน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่ถือครองทรัพย์สินมากกว่า
- 6 ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในโครงสร้างครัวเรือนขยายน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในโครงสร้างครัวเรือนเดี่ยว
- 7 ผู้สูงอายุที่มีบุตรอาศัยอยู่บ้านเดียวกันน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรอาศัยอยู่บ้านเดียวกัน
- 8 ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษาน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษา
- 9 ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท
- 10 ผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพแข็งแรงน่าจะทำกิจกรรมแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่สุขภาพไม่แข็งแรง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1 เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการทำงานบ้านแต่ละประเภทของผู้สูงอายุ
- 2 ผลของการศึกษาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมการทำงานบ้านของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางในส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ
- 3 เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดำเนินต่อไป